

**HAVZA MESLEK
YÜKSEKOKULU**

**BÜRO YÖNETİMİ VE
YÖNETİCİ ASİSTANLIĞI
PROGRAMI**

BYA208-Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Öğr. Gör. Halil YAMAK

Temel Kavramlar

BYA208-Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Hafta-1

ARAŞTIRMA VE BİLİMSEL ARAŞTIRMA

“Araştırma” terimi günlük dilimizde çok farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Örneğin, bilgisayar baŐında veya dizüstü bilgisayarı ile bir meslektaŐımızla veya arkadaŐımızla karŐılaŐıp ne yaptığını sorduğumuzda, internette araştırma yaptığını söyleyebilir. Günümüzde çok yaygın olmasa da kütüphanelerde “araştırma” terimi yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak, günlük dilde kullandığımız “araştırma” terimi, bilimsel anlamda kullanılan “araştırma” terimi ile aynı anlamda kullanılmakta mıdır? Öyle görünüyor ki “araştırma” terimi, günlük dilde sıklıkla yanlıŐ kullanılan bir terimdir.

ARAŞTIRMA VE BİLİMSEL ARAŞTIRMA

Bilimsel alanda, günlük kullanımdan uzaklaşılarak bu terimi uygun bağlamda kullanmak önemlidir; çünkü “bilimsel araştırma” terimi kesin kuralları ve uzun zaman içinde yerleşmiş yapıları olan bir çalışmayı zihninizde canlandırmaktadır. **Bilimsel araştırma**, karşılaşılan bir güçlüğü bilimsel yöntem kullanılarak giderilmesi veya verilerin belli bir plana ve sisteme göre toplanması, çözümlenmesi, yorumlanması ve sonucun rapor haline getirilerek problemlere güvenilir çözümler arama çalışması olarak tanımlanabilir.

Bilimsel Araştırma eşitleri:

Bilimsel araştırmalar amacına göre ve yöntemine göre iki grupta ele alınır.

1. Amacına Göre Araştırma Türleri
2. Yöntemine Göre Araştırma Türleri

Amacına Göre Araştırma Türleri:

Temel Araştırma:

Temel araştırma (pure research), herhangi bir özel uygulaması veya kullanımı olmayan, öncelikle olgu ve gözlemlenebilir gerçeklerin temellerine ait yeni bilgiler edinmeyi amaçlayan deneysel veya teoriye dayalı araştırmadır. Bu araştırma tipinin temelinde felsefe vardır. Bu araştırma tipinin doğrudan günlük hayata pratik bir faydası olmamasına rağmen dolaylı faydaları olmaktadır. Örneğin, atomun yapısı ile ilgili olarak yapılan temel araştırmaların sonuçlarına dayanarak X ışınları, nükleer enerji ve silikon çipler ortaya çıkmış ve bunlar günlük hayatımızı doğrudan etkilemektedir.

Uygulamalı Araştırma:

Uygulamalı araştırma (applied reserach) ise uygulamada işlevsel gereksinmelere karşılık olacak ve iş görecek bilgilere ulaşmak amacıyla yapılan araştırmadır. Uygulamalı araştırma, yalnız düşünce veya teori alanında kalmayıp işe dönüşen uygulamalı ve pratik esaslı araştırmadır. Bir başka ifadeyle, uygulamalı araştırma, bir bilim dalında elde edilen temel bilgileri belirli özel durumlara uygulayarak bilgi edinme çalışmasıdır. Uygulamalı araştırmaların konusu günlük hayatta karşılaşılan sorulardır. Örnek: Küresel ısınmayı nasıl engelleriz? Çevre kirliliği problemini nasıl çözeriz?

Doğal evre ve Laboratuvar Araştırmaları:

Bilimsel araştırmada esas olan olayların doğal ortamında araştırılmasıdır. Doğal ortamda yapılan araştırmalar, olayların gerçek oluşum içerisinde, ya da doğal hayatta incelenmesine dayanır. Ancak, bu çoğu kez mümkün olamayacağından doğal ortamda var olan koşullar yapay olarak oluşturulur. Yapay olarak oluşturulan bir evre veya ortamda ve denetlenebilir koşullar altında yapılan araştırmaya laboratuvar araştırması denir. Bu araştırmada amaç, neden ve sonuç ilişkilerini araştırmaktır. Oluşturulan yapay ortamda, ortamın koşulları veya değişkenler farklı düzeylerde değiştirilerek sonuçlar elde edilmeye çalışılır. Bu tür araştırmalar, daha çok doğal bilimler için uygundur. Gözlem, anket (sormaca) ve belgesel kaynaklara dayalı araştırmalar bu türdendir.

Deneysel Araştırma:

Deneysel araştırmada, bir araştırma ortamı oluşturulur ve bu çoğu kez yapay bir ortamdır. Oluşturulan bu ortam içinde araştırmacı, ilgili olduğu olay, değişken ve etkenleri ayarlamak, değiştirmek, ortadan kaldırmak gibi yollarla istediği şekilde kontrol eder. Deney yapan kişi, bir ya da daha çok değişkene m¼dahale ederek, bu m¼dahalenin başka bir değişkene etkisini belirlemeye çalışır. Bu araştırmada kontrol tamamen araştırmacıdadır. Deneysel araştırma, d¼nyanın nedensellik kurallarına g¼re işlediğini varsayar. Bu kurallar karmaşık, birbiriyle etkileşim içinde; ancak doğrusaldır. Deneysel araştırmanın amacı, bu sebep-sonuç kurallarını ortaya koymaktır.

Yöntemine Göre Araştırma Türleri:

Tarihsel Araştırmalar:

Geçmişte meydana gelen olay ve olguları veya bir durumun geçmişle olan ilişkisini incelemeyi yöntem olarak kullanan araştırmadır. Tarihsel araştırma; geçmişteki bir kurumu, birey veya olayı, doğru ve güvenilir kaynaklara dayanarak veri toplanması, verilerin analizi ve sonuçların açıklanması aşamaları ile açıklamayı amaçlar.

Betimsel Araştırmalar:

Değişkenler arasındaki ilişki değiştirilmeden yapılan araştırmalardır. Var olan durumu araştırmak esastır; çünkü var olan durum incelenmeli ve ilerisi için tahminler yapılmalıdır. Bundan dolayı, bağımsız değişken değiştirilmez veya ayarlanmaz. Anket çalışmaları, arşiv çalışmaları bu türden araştırmalardır. Betimsel araştırma, bilimsel etkinliklerin ilk aşamasıdır. Çünkü betimleme, olayları obje ve problemleri anlama ve anlatmada ilk aşamayı oluşturur. Böylece, onları iyi anlayabilme, gruplayabilme olanağı sağlar.

Sonuç ıkarıcı Araştırmalar:

Sonuç ıkarıcı araştırmalarda amaç hipotezleri test etmek ve ilişkileri belirlemektir. Bunun için ihtiyaç duyulan bilgi net bir Őekilde tanımlanır, araştırma sureci yapılandırılır, örnekleme temsil gucu yüksek olsun diye büyük alınır. Elde edilen veriler nicel verilerdir.

Araştırma Sürecinde Kullanılan Terimler

Değişken (Variable):

Sabitliliği olmayan, farklı değerler alabilen, değişiklik gösteren her şey değişkendir. Yaş, cinsiyet, nüfus gibi zamana göre veya kişiye göre değişiklik gösteren unsurlar değişken olarak kabul edilir.

Araştırmacının kontrolü altında olan, araştırmacı tarafından değiştirilen değişkene, bağımsız değişken (etkileyen değişken) denir. Bağımlı değişken ise bağımsız değişkene bağlı olarak değişen, yani bağımsız değişkenin etkilediği değişkendir.

Hipotez veya Denence (Hypothesis):

Bir olgu, olay veya karşılaşılan bir problemle ilgili olarak denenmeye, doğru ya da yanlışlığı kanıtlanmaya muhtaç genelleme veya önermelerdir. Araştırmacı, araştırmaya başlamadan önce, ön gözlemlerde bulunur, olayları irdeler, kaynakları araştırır ve yapacağı araştırmanın sonucu ile ilgili hipotezler ortaya koyar. Bu hipotezler, araştırmacının yanlı yargılarıdır. Araştırma hipotezi, değişkenler arasında ilişki olduğunu savunurken istatistiksel hipotez değişkenler arasında ilişki olmadığını savunur.

Sayıtlı veya Faraziye (Assumption):

Araştırmada, bazı başlangıç noktalarının kanıtlanmasına gerek görülmeden doğru olarak kabul edilmesi gerekebilir. Doğruluğunu peşinen kabul ettiğimiz, varsaydığımız, kanıtlamaya gerek duymadığımız bilgi, durum ve olaylar sayıtlıları oluşturur. Araştırmada seçilen örneklem grubunun evreni yansıttığı kabul edilir. Araştırmada bir test uygulanmışsa, testlerin uygulandığı kişilerin testleri tarafsız olarak cevapladığı veya araştırmayı yapan kişinin araştırma sürecinde tarafsız davrandığı araştırmalarda genel olarak kullanılan sayıtlılardır.

Sınırlık (Limitation):

Araştırmacının, araştırmanın temelini, uygulanması ve sonuçları açısından sınırlarını belirlediği bölümdür. Bu bölümde, araştırmada yapmak istenen ancak bazı nedenlerden dolayı gerçekleştirilemeyen durumlar ifade edilir. Araştırmada sadece belli araştırma yönteminin kullanılması ve araştırmanın bu yöntemle sınırlı olması, yapılan araştırma uygulamasının belirli bir yer veya belirli sayıda denekle yapılması bir sınırlık oluşturmaktadır.

Evren (Population):

Araştırma sonucunun genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Hedef evren (target population) ve ulaşılabilen evren (accessible population) olarak ikiye ayrılır. Hedef evren, araştırmacının ulaşması neredeyse imkânsız olan fakat ideal olarak alınan evrendir. Üniversite öğrencilerinin öğrenme stratejileri ve motivasyonları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada araştırmacının hedef evreni, ülkemizdeki tüm üniversite öğrencileridir. Ulaşılabilen evren ise araştırmacının gerçekçi olarak seçtiği ve ulaştığı evrendir.

Örneklem (Sample):

Belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği olduğu kabul edilen küçük kümedir. Bu küme, evrenin özelliklerini taşır ve evren hakkında bilgi verir. Araştırmalarda genellikle, örneklem kümeler ele alınır ve elde edilen sonuçlar kümenin ait olduğu evrene yansıtılarak genellenir.

Veri (Data):

Araştırmada bir sonuca ulaşmak için gerekli ilk bilgi veridir. Bundan dolayı veri; doğru, yansız, güvenilir ve kullanılabilir olmalıdır.

Desen (Design):

Araştırma deseni veya modeli yerine araştırma geleneği, araştırma yaklaşımı, araştırma stratejisi kavramları da kullanılmaktadır. Araştırma deseni, araştırmamanın alt problemlerine cevap aramak veya denenceleri test etmek için yapılan araştırma planıdır. Bir başka ifadeyle, araştırma deseni, araştırma sorularını cevaplamak amacıyla bağımlı ve bağımsız değişkenlerin seçilmesi ve ölçümü için planın geliştirilmesidir.

Araştırma desenleri, belgesel (documentary) ve tecrübeye dayalı (empiric) olmak üzere ikiye ayrılır. Belgesel araştırma deseninde, araştırma problemi hakkında gözlem, görüşme, test, anket gibi ölçme araçlarıyla toplanan, güvenilirliği ve geçerliği sağlanmış verileri esas alır. Tecrübeye dayalı (empiric) desen, Tarama ve Deneysel araştırma deseni olarak iki bölümden oluşur. Tarama deseninde, araştırmanın konusu bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin derecesini araştırmaktır. Deneysel desende ise değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisini bulmak esastır.

Araştırmada yer alan katılımcı gruba göre, Grup Araştırma Desenleri (Group Research Designs) şunlardır:

1. Gruplar Arası Desen (Between-Subjects Design):

Bu araştırma deseninde gruplar arası karşılaştırmalar yaparak farklı gruplardan katılımcıların performansları ölçülür. Bu desende bağımsız değişken bir grup katılımcıya yani deney grubuna uygulanır ancak diğer gruba yani kontrol grubuna uygulanmaz. Örneğin, bir tedavi deneyinde, bir gruba tedavi uygulanır, diğerine uygulanmaz. Daha sonra bu iki grup arasında performans karşılaştırması yapılır.

2. Grup İçi Desenler (within-subjects):

Bu araştırma deseninde, grup içinde yer alan katılımcıların performansı değişik koşullarda karşılaştırılır.

3. Karışık Desenler (mixed design):

Bazı araştırmalarda birden fazla bağımsız değişken göz önünde bulundurulur. Bir bağımlı değişken üzerinde iki ya da daha fazla bağımsız değişkenin etkileri deneysel bir çalışmada incelenebilir. Karışık desenler hem grup içi hem de gruplar arası desenlerin özelliklerini taşır.

4. Tek Denekli Araştırma Desenleri:

Tek denekli araştırmalar, bir katılımcının olduğu ya da küçük grupların oluşturulduğu desenlerdir. Bu desende grup oluşturulduğunda katılımcıların bireysel özelliklerine göre ayrılması gerekir. Birden fazla katılımcı olduğunda bağımsız değişkenin bağımlı değişkene olan etkisinin manipule edildiği durumlarda bir katılımcıya odaklanır. Bu yüzden tek denekli araştırma olarak düşünülür.

Deney Grubu (Experimental Group):

Araştırmada bağımsız değişken uygulanan gruplara deney grubu denir. Örneğin, yeni yapılan bir ilacın hastalar üzerindeki etkisi araştırılacaksa, bu deneyde denenecek olan ilaçtan deney amaçlı olarak belli bir ölçüde ilaç verilen grup, deney grubu olarak adlandırılır.

Bilimde deney yaparken sıkça kullanılan bir sözcüktür. Deney grubunun karşısında bir de kontrol grubu olur. Örneğin yeni bir ilaç keşfedildi ve denenmesi gerekiyor. Bir grup benzer kalitede insan alınır ve ikiye ayrılır. Birinci grup deney grubu olur ve ilacı alır. Kontrol grubu ise ilacı almaz. Deneyin sonunda iki grup karşılaştırılır. Böylece ilacın gerçekten etkisi var mı yok mu anlaşılır.

Kontrol Grubu (Control Group):

Popülasyonu temsil etme açısından deney grubu ile aynı özelliklere sahip olan, ancak deney grubunun tersine, deneysel işleme tabi tutulmayan karşılaştırma grubu olarak tanımlanabilir. Karşılaştırma yapabilmek için, deney grubunun yanında bir de kontrol grubu olur. Yeni keşfedilen ilacın denenmesi gerekiyor. İlaç uygulanan birinci grup deney grubu olarak adlandırılırken, ilaç verilmeyen ama araştırma içinde karşılaştırma amaçlı olarak yer alan grup kontrol grubudur. Deney süresince var olan şartlar her iki grup için de aynı tutularak sağlıklı bir karşılaştırma yapmak esastır.

Güvenirlilik (Reliability):

Araştırmada kullanmak için geliştirilen ölçme aracının güvenilir olması gerekir. Araştırmada güvenirlilik, duyarlılık, tekrarlanabilirlik veya tutarlılık terimleriyle aynı anlama gelmektedir. Araştırmada kullanılan ölçme aracı, ölçülen özellikle örtüşebilecek duyarlılıkta ölçme sonuçları veriyorsa, o ölçme aracı güvenilir olarak kabul edilir. Bunun için, ölçülen özelliğin aynı ölçütler kullanılarak ve aynı işlemler izlenerek tekrarlanan ölçümleri arasında bir kararlılık olması gerekir. Araştırmada güvenirlilik, hesaplanmış bir korelasyon katsayısı (r) ile belirlenir ve 0 ile 1 arasında değişen değerler alır. Değer 1.00'e yaklaştıkça güvenirliliğin düzeyi de yükselir.

Geçerlik (Validity):

Araştırmada kullanılan ölçme aracının kullanılış amacına uygunluk derecesi o aracın geçerlik düzeyini gösterir. Bir ölçme aracı tümüyle geçerli veya tümüyle geçersiz olmaktan ziyade geçerlik düzeyi “yüksek”, “orta” veya “düşük” olarak nitelendirilerek ifade edilir. Ancak, bir ölçme aracının geçerli olmasının ön şartı güvenilir olmasıdır.

Paradigma:

Paradigma sözcüğü, taklit edilebilecek ya da izlenebilecek tipik bir örnek ya da modeli ifade eder. Türkçede değerler dizisi olarak ifade edilir. Herhangi bir alanda yerleşik yazılı ve yazılı olmayan tüm kurallar ve uygulamalar paradigmayı oluşturur. Bir başka ifadeyle, yerleşik olan ve kabul gören bir model, bir bakış açısı, kavrayış ve anlayışa verilen isimdir. Bundan dolayı bir paradigmanın oluşumu uzun süren deneyimler ve başarısı kanıtlanmış süreçleri gerektirmektedir. Bilimsel araştırma alanında ise bilim adamlarının bilimsel sorunlara nasıl yaklaşacağını belirleyen, bilimsel araştırmanın yolunu gösteren, bütün bir bilimin bakış açısını yönlendiren kalıplaşmış modeli ifade eder.

Epistemoloji:

Epistemoloji, bilginin yapısı, kapsamı ve kaynağı ile ilgilenen felsefe dalıdır. Bilgi felsefesi olarak da adlandırılmaktadır. İnsanın bildiği bilgilerin doğruluğunun sorgulanması sonucunda ortaya çıkan felsefedir.

Metodoloji:

Grekeçe (Antik Yunanca) meta, hodos ve logos kelimelerinden türetilen metodoloji veya yöntembilim, belirli bir alanda kullanılan tüm metotları içine alır. Ayrıca, metotların bilim ve felsefesi de metodoloji içinde yer alır. Metotların dayandığı temeller, metotların eleştirilmesi, karşılaştırılması ve yeni metotların bulunması bu alanda yer almaktadır.

Ontoloji:

Varlık felsefesi olarak tanımlanan felsefe disiplini. Bu disiplin, varlık ve varoluş üzerinde durur; varlığın içeriğini ve varlıkları inceler.

